

PAŁAJĄCY (66) *part praes act*

pą- (50), pa- (3); pa- *Leop*; pą- : pa- *Mącz* (6:1), *CzechEp* (2:1); *drugie a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie)*.

sg m N pałający (16). ◇ G pałającego (5); -ého (1), -(e)go (4). ◇ A pałający (3). ◇ I pałającym (2). ◇ L pałającym (1). ◇ f N pałająca (3). ◇ G pałając(e)j (1) *LudWieś*, pałający (1) *GrabowSet*. ◇ A pałającą (1). ◇ n N pałając(e) (2). ◇ G pałając(e)go (4). ◇ D pałając(e)mu (3). ◇ A pałając(e) (2). ◇ I pałającym (1). ◇ L pałającym (2). ◇ V pałając(e) (1). ◇ pl N m pers pałający (2). *subst* pałając(e) (6). ◇ G pałających (3). ◇ D pałając(e)m (1), [pałającym]. ◇ A *subst* pałające (4); -é (1), -(e) (3). ◇ I m pałając(e)mi (1). n pałającymi (1).

Sł stp s.v. pałać, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v. pałać.

I. Intransit. (66) :

1. *Pałący się, płonący; ardens PolAnt, Vulg; torridus Mącz, Cn; flagrans, ignitus Mącz; flammans Cn* (32) : Bo nałzy podgorzanie w noci Bożego narodzenia widzieli po lesiech mnostwo żagwie na drzewie pałaiącey *LudWieś B*; Ignitus, Goreyący/ pałayący/ łszczący fie od ognia. *Mącz* 165a, 129b, 459d; *GórnDworz* Mm6; máłoćby pomogło choćbyś widział Etnę pałaiącą/ rzeki byłtrze ciekące/ morzá ony írodze burzliwe *RejZwierc* 20v.

pałający czym (11): część ich będzie wiecznego ognia fiarką pałaiącego: á to ich będzie śmierć wtora. *RejAp* 177v. Cf »ogniem pałający«, »jezioro siarką pałające«.

W porównaniu (1): zápálil w Iákobie nieináczey iáko ogień páłaiący/ pożyrający w koło. *Leop Thren* 2/3.

Wyrażenia: »ogień, płomień pałający« (9:2): iakos wybawił troie dziatka z piecza ognia pałaiące⁸⁰ *TarDuch* Ev; *RejPs* 143; *LubPs* R6, Yv; Ieśliže nie ípráwiedliwie przyfyęgaž/ day Bog áby ná cie ípádłá síarká/ ímołá/ y ogień pałaiący *GroicPorz* aa2v; *Leop Thren* 2/3; port y z okrethy zápalił/ ták iż było płomień pałaiący widác [ut apparerent splendores ignis] w Ieruzalem *BibRadz* 2.Mach 12/9, *Dan* 3/88; *RejAp* 177v; *Oczko* 8. Cf »jezioro siarkowego ognia pałającego«.

»ogniem pałający« [szyk 5:2] (7): *PatKaz* II 56; *RejAp* 163v; Y zátrąbił wtory ániól: á iákoby wielka gorá ogniem pałaiąca [igne ardens]/ wrzucona íełt w morze. *WujNT Apoc* 8/8. Cf »jezioro ogniem pałające«.

peryfr. »jezioro ogniem, siarką (i smołą) pałające; jezioro siarkowego ognia pałającego« [w tym: ogniem, siarką (1)] = *piekło* [szyk 4:3] (4:2;1): *RejAp* 162v, 179; Wízyftkim to czyniáycym cześć íełt w ieżierze síarkowégo ognia pałaiącego *BialKat* 61; Pánie Boże ítrzež go áby fie w čás obaczył/ žeby potym z nimi w doł on drugi/ síarczyftgo ieżiorá ogniem pałaiącego/ ktoeś takim nágotował/ nie był wrzucony *CzechEp* 122, 209; Nieczyfte ludźie y cudzołózniki Pan BOg łądzić będzie. A Ian święty mówi: Iż cząftká ich będzie w ieżierze pałaiącym síarką y smołą *WerKaz* 301; Ale fáłzywi Prorocy/ y czárt we wízelkíey íwey mocy/ tak żywo w ieżioro wpádną/ pałaiące ogniem, síarką *ArtKanc* O.

Przen (4) : Subtlyny promień/ twey śliczney íafności [...] w fercu pałaiący *GrabowSet* Q.

pałający czym (1): Mé dzieciátko námillíe páłaiące boftwem *OpecŻyw* 18v.

Wyrażenia: »ogień pałający« (1): Ktori czyniż angioły twoie duchy/ [...] a flugi twe czyniż ogniem pałającym. *WróbŻolt* 103/4.

»ogień pałający« = *Duch Św.* (1): thák że Ociec s fwym Synem miłym álbo s fwą Mądrością/ y z onym ogniem pałającym/ to ieft Duchem fwiętym/ fą iednym wiernym á wiecznym Bogiem *SarnUzn* B4v.

a. *W którym plonie ogień* (2) :

Wyrażenie: »piec pałający« = *fornax ardens PolAnt* (2): Clibanus, Piec pałający flbo też máły piecek w którym piekáyą. *Mącz* 57a; *BudBib* 4.*Esdr* 4/46[48].

2. *Świecący się, lśniący, wydający światło; ardens, comburens Mącz* (17) : comburentes, ardentis Pałający/ Yálniáci fie. *Mącz* 386b.

a. *O źródłach światła* (11) : Gdzie okrętem fwym Hifzpan/ Włoch Ocean porze/ Y tám fład fie wynofzą pałające zorze. *SapEpit* A3.

W porównaniach (2):

~ *Jako comparandum* (2): O myla panno przyrownauam czyą nyebu pałającym *PatKaz* I 27v, 28.

Jako comparatum (1): vpádlá z niebá gwiazdá wielka pałająca iákoby pochodnia *RejAp* 73v. ~

Wyrażenia: »pod czasem pałającego słońca« = *w ciągu dnia, przed zachodem* (1): Káius dał to był wywołać w woýlku/ żeby wżyfcy z obozu nie wyieźdzáli bez iego rofkazania pod czáfem pałającego Słońca. *Phil* E4.

»lampa pałająca (ogniem)« (3): á fiedrn lamp było ogniem pałających przed máyefattem *RejAp* 48v, 49 [2 r.].

»pochodnia pałająca« (2): *RejAp* 74v; niechay zápalaią Pochodnie pałające *GosłCast* 25.

»żywioły pałające« = *gwiazdy* (1): iákimiż wam potrzebá być [...] oczekiwáiąc y fpielząc fie ná przyfzćie dnia Páńlkiego/ przez ktore niebiofá gorájące rofpufzczą fie/ y żywioły pałające [*elementa ignis*] ftopnieią? *WujNT* 2.*Petr* 3/12.

b. *O odblasku, połysku przedmiotów lśniących* (2) : KAmienia te⁸⁰ ieft ieden rodzaj przezrzyfty, zlothey barwy maiącz w łobie nieiakie pałające ifkri *FalZioł* IV 51a.

Szereg: »świecący albo pałający« (1): Carbunculus. [...] Barwą y moczami zwiciąza albo przechodzi infze wżitki kamienie fwieczące albo pałające *FalZioł* IV 49d.

c. *O oczach* (3) :

Wyrażenie: »pałające oczy« = *ferventes oculi Mącz* (2): *Mącz* 121a; zá trzecim zaś rázem Pokufę álbo cudo iákies okrutne ftráfzliwe z kozią głową/ á ná xtáft ognia z pałającymi oczymá wyciągnęli. *StryjKron* 351.

Szereg: »pałający, ognisty« (1): z oczu ich iskry pałające ognište pochodziły. *HistAl* H6.

3. *Będący w stanie zapalnym, powodujący podwyższoną temperaturę ciała* (14) :

[Wyrażenie: »gorączka pałająca«: Lekárftwo tey gorączki zbytnie pałającey [*FalZioł* = pałącey]. *SienHerb* 406a.]

[*Szereg*: »pałający i ognisty«: Też tenże fók ieft dobry náprzećiw ogniu piekielnemu/ y náprzećiw bolączkam pałającym [*FalZioł*: pałacem] y ogniſtym ktore pochodzą s kolery *SienHerb* 25b.]

Przen: *Opanowany przez silne uczucie, zwłaszcza żarliwy, pożądający; fervens ModrzBaz, Vulg* (14) :

a) Wyrazem określanym jest podmiot przeżywający uczucie (11) : A duch moy pałaiączy woła k tobie wyfluchay mie panie *TarDuch* A2; *ModrzBaz* 54v; Cześć dawa dułżá moiá/ y ímył pałaiący. *GrabowSet* P3.

pałający czym (5): Nie połzło [*to wszystko*] z ducha íkromnego y ćierpliwego Chriftułowego/ ále z [...] zápalczywą pomłtą pałaiącego Antichryftowłkiego *CzechEp* 52. Cf *Wyrażenia*.

pałający czym [= w czym] (1): W pilności *bądzcie* nie leniwemi. Duchem pałaiącemi. Pánu fluzącemi *WujNT Rom* 12/11.

pałający w czym (1): gdy ćiało bierze z pániénki/ śmiertelne/ Złacza boftwo z człowiekiem: mátkę z pánną: bierze Do tych dwu/ ludzkie ferce/ pałaiące w wierze. *GrabowSet* K.

Wyrażenia: »pałający gniewem« (1): Lecz trudno pałaiący gniewem lud hámowác *GórnTroas* 24.

»miłością pałający« [*szyk 2:1*] (3): [*Maryja*] ofzwyeczeńsza była wboga uznanyem nyłż ferafynouye pałayący myłofzczyą bozą *PatKaz II* 80; Niemoże [!] ferce miłością ábo waśnią przeciw komu pałaiące [*amore odiove alicuius flagrans*] prawdy poznác. *ModrzBaz* 28; *GrabowSet* A3.

»serce pałające« [*szyk 2:1*] (3): *ModrzBaz* 28; A Bog [...] przypátruiąc fię íkrułzonemu [...] miłością Chrześciájáńską pałaiącemu ferce W.M. nie tylko odeymie władzą złym przygodam/ [...] ále też [...] *GrabowSet* A3, K.

α) W funkcji rzeczownika (1) : Abowyemći gładkosć bez tych cnot yeft [...] trućizná pałayącym gothowa. *GliczKsiąż* P7v.

b) Wyrazem określanym jest uczucie (3) : Iuż nie táka pilność á miłość ku flowu Bożemu/ iuż nie ták pałaiące próżby á modlitwy *LubPs* A3, A5; Wíem/ o Przednie władnący/ Y niegodnym fię czuię Twey łálki pałaiący [*tj. pałającej*] *GrabowSet* Fv.

4. *Gorący, upalny* (1) : *Torrída aestas*. Gorące pałayące láto. *Mącz* 459d; [ventum urentem viatr pałayvci goráci *TomZbrudzBrul Ex* 10/13].

5. Zestawienie w funkcji nazwy zoologicznej: »pałający wąż« = *prester*, gatunek węża, którego ukąszenie miało powodować palące pragnienie (2) : *Prester. eyn brenende íchlang*. Pałayący wąż. *Murm* 95; *BartBydg* 122b.

II. [*Transit.:* *Spalający [kogo]*]:

Wyrażenie: »ogień pałający«: Yż robak grizący ie/ nigdi umorzon niebędzie: a ogień pałaiáci ie/ nigdi nie zagałnie *RejKat* 90.]

Synonimy: 1. *gorający, ognisty, płonący*; 2. *błysnący, błyszczący, błyszczący się, jaśniący, jaśniący się, łsknący, łsknący się, łsnący, łsnący się, łsniący, łszczący, łszczący się, łśniący się, świecący, świecący się*; 3. *gorający*.

Cf **PAŁAĆ**